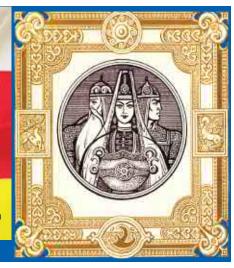
2022 АНЗ – УÆРÆСЕЙ АДÆМТИ КУЛЬТУРОН БУНДАЙРАДИ АНЗ

Газет «ДИГОРИ» сармагонд уалафтауан

№5, 29 июль, 2022 анз.

①4

ЗУНДИ ХУАРЗ АГОРÆ ДÆХЕ АДÆМИ УОДВАРНИ ХÆЗНАДОНИ!..

ЦЕРУНЦЕ ЕМА ИРЕЗУНЦЕ ЕУМЕЙАГЕЙ!.

АДÆМОН ИСФÆЛДИСТАДÆ ÆMA AЙЙЕВ ЛИТЕРАТУРÆ – ХУÆРЗУАГОН ÆMДЗÆУИНТÆ

ХРАЗРЕЦІИ Хъазбег,

(1912-1966)финсæг, литературартасаг

Аци анз нимад цæуй Уæрæсей адамти уодварнон бундайрада багъауай кæнуни Анзбæл, æма уомæ гæсгæ ба раст уодзæнæй нæ адæмон исфæлдистади туххей аллихузон ермегуте ахиддæр мухур кæнун. Уогæ еци ихæс нури ужнгж джр жнхжст кодтан, жма ни идарддер дер иронх не уодзеней. Абони ба уж зонгж кжнжн нж номдзуд финсæг Хъазбегти Хъазбеги финст æpмаги ханца. Мухургонд арцудай журнал «Мах дуг»-и 1962 анзи 2-аг номери.

Алли адамихаттан дар а цъухайдзорга исфалдистада райгурдай рагон, недзаманон доги. Е федар кодта, разилдей ема е къабезте фейнердеме уагъта жхсжнади царди аржзтадон иржзти хæццæ. Фольклор æ жанртæмæ гæсгæ æй аллихузон æма гъæздуг: аргъæуттæ, кадæнгитæ, зартæ, æмбесæндтæ, бацеубацеута ема ендерте.

Фæллойни бундорбæл ка райгурдæй **жма къласон тохи ка исирæзтæй, еци** адæмон исфæлдистади историон, æхсæнадон жма гъомбжладон ахедундзийнада ей агъазиау ема ахсгиаг. Уой туххей номдзуд аййевадæртасæг æма фольклорист Поль Лафарг æ киунугæ «Культури историй очерктæ»-йи 53 фарсбæл финста: «Зар, кæмифæнди дæр ка райгурдæй æма цъухей леверд ка цеуй... е адемен ей се зердиуаге ергомгенег, се зонундзийнæдти, сæ дини, сæ философий энциклопеди, сæ национ истори кæми æвдесунцæ, уæхæн хæзна».

Зар, адæмон исфæлдистади иннæ хузтей уелдай, арезт ерцеуй айдагьдæр зарунæн бæлвурд мелоди æма музыки хæццæ. Уомæ гæсгæ уайтæкки рапарахат уй урух дзилли 'хсæн.

Адамон зарта ахид исунца национ сæребарæдзийнадæ æма революцион тохи зартæ, фæллойнæгæнæг адæми зундирахасти райгъал кенунце къласон хелæдæрундзийнадæ, исистун сæ кæнунца революцион тохма.

Адамон исфалдистадан устур аргъ кодта В.И. Ленин, е уарзта феллойнегена адами 'хсан ун ама уони аргъа утта, зартæ, æмбесæндтæ æма циргъ дзубандитæмæ игъосун. Еци гъæздуг медæггойни В.И. Ленин хуарз лæдæрдтæй адæми оптимизм, сæ бæллецтæ æма нифс исонибони рохс цардмае, анаебасатгае агъазиау хъаурæбæл æууæндундзийнадæ.

Уой туххӕй академик Бонч-Бруевич æ имисуйнæгти финсуй: «В.И. Ленин лембунегей кастей «Смоленски этнографион æмбурдгонд» æма бæрæг кодта, ци æрмæг си мухургонд ӕрцудӕй, уой агъазиау ахедундзийнадæ.

ИМИСÆН

«Цард æй десса æма 'i **дессагæй бацæрæ!.**.»

Уота кардар загъта на национ культури номдзуд архайæг, Цæгат Иристони адæмон хузæгæнæг Цæрикъати Осмæни фурт Маирбег. Æма æ еци гъудий аккаг хузи аразта æхе царди хабæрттæ дæр. Абони ба 'й уомæ гæсгæ имисæн, æма 29 июли æ райгурдбæл жнхжст кжнуй финдджс жма цуппаринсӕй анзи (1927-2018). Æ ном ин ци хузи æргъуди кæнæн, зæгъгæ, гъуди кæнгæй, æрцудан еу хатдзæгмæ: номерæнæн еума хатт ниммухур кæнæн, зундгонд журналист Тепсихъоти Зойæ (е дæр, гъулæггагæн, абони цардæгас нæбал æй...) ци интервью бацæттæ кодта, уой. Уой дæр, æ рæстæги кутемей мухургонд ерцудей уотемей уомжн жма ж еци гъудитж абони джр, куд фæззæгъунцæ, нуриккон æнцæ.

На рагфидталти фадзахститай:

«Куд уодзанан, ци уодзанан, загъга, ка дзурдта, е надбал байзадай. Ци фадтан, уой фадтан, загъга, ка загъта, е а бунатбал исамбалдай...»

ДИГОРÆ

№29. 2022 анз. 29 июль

ЦЕРУНЦЕ ЕМА ИРЕЗУНЦЕ ЕУМЕЙАГЕЙ!..

АДÆМОН ИСФÆЛДИСТАДÆ ÆMA AЙЙЕВ ЛИТЕРАТУРÆ – ХУÆРЗУАГОН ÆМДЗÆУИНТÆ

Еууæхæни дзубанди ку ра-

Ирон адæмæн сæ недзаманон фидтæлтæй байзадæй гъæздуг æма жанртæмæ гæсгæ аллихузон ка 'й, уæхæн фольклор. Еци кадæнгитæ, таурæхътæ, аргъæутта жма зартжиж гасга исбарагганан ес, ирон адæм рагон рæстæгæй Октябри социалистон нæдтæбæл фæццудæнцæ, ци бера фудабантта ама ци гъезамартта фæууидтонцæ, уони. Еци гъæздуг æрмæг бæрæг кæнүй ирон фæллойнæгæнæг адæми æнæфæккеугæ тухæ се 'знæгти нихмæ, къласон тохи уавæр сæ историон нæдтæбæл, сæ оптимизм, се 'гъдæутти жма сж эстетики жмбохундзийнади хъаурæ, сæ агъазиау æцæг бундоргун фантази, се 'взаги жма сж аййевадон мадзжлтти гъæздугдзийнадæ.

Фал ирон адемон исфелдистади ермегме ес бере емхузондзийнедте, Цегат Кавкази рагей ка церуй, еци адемти фольклори хецце. Аци гъуддаг еваст ема еу рауен не исевзурдей. Цегат Кавкази ци хуенхон адемте еренцадей, ете рацуденце емхузон ехсенадон-экономикон формацитебел. Уоме гесге се фольклор ей кередземе хестег.

Ирон аджмон исфжлдистаджн ж тжкке гъжздугджр хузтжй еу жй Нарти эпос. Нжййес ирон аджмжй ужхжн, жма еци каджнгитж ка нж зонуй, ка нж уарзуй, сжрустур си ка нжй. Гъе уомж гжсгж сжмж хъжбжр рагжй дарун байдждтонцж сж гъос Ужржсей жма дуйней номдзуд ахургжндтж. Жмбурд кжнун, финсун жма

сæ наукон æгъдауæй ахур кæнун райдæдтонцæ сауæнгæ 1830 æнзтæй фæстæмæ, фал æцæгæй, бундоронæй куст æрцудæнцæ айдагъдæр Октябри социалистон революций фæсте, советон хецаудзийнади рæстæги.

Нарти эпос айдагь ирон аджимж най, еци каджнгитж жнцж Кавкази цжржг жнджр аджмтжмж джр. Етж джр сж еу фжлтжржй иннемж джттунцж цъухжйцъухмж жма сж гъжуай кжнунцж феронх кжнунжй, нимайунцж сж сж аййевади жма культури гъжздугдзийнаджбжл. Цалджр азнзей разжй кжсгон аджм, нарти каджнгитжй сжмж ци жрмжг адтжй, уой рауагътонцж хецжн киунугжй. Нарти эпосжй берж каджнгитж ес адыгейжгтжмж, балхъайржгтжмж, мжхъжлмж, цжцжнмж, абхазмж жма Кавкази иннж цжржг аджмтжмж джр.

Еци адемтей алке дер е каденгити бауагъта ехе национ уод, ехе философи, байвардта си ехе историон цауте, ехе егъдеутте ема ехе аййевадон десниаде. Алли адемме дер нарти эпосей ци ес, е еци адемен ей ехе спецификон зундирахаст евдесег. Адемон исфелдистади уехен феззиндтите ема уавери туххей номдзуд уруссаг критик ема ехсенадон архайег В.Г. Белинский уоте финста: «Адемон поэзи ей айдене, ема уоми евдист цеунце еци адеми цард, е характерон феззиндтите ема муггагон царди нисанте». Ема идарддер: «Алли адемен дер е поэзи хессуй ехе уодрахасти гепп».

Кавкази рагæй нурмæ синхонæй ци адæмтæ цардæй æма цæруй, уонæн сæ экономикæ æма культури тæвагæ æнæ фæббæрæг уæвгæ нæ адтæй кæрæдзебæл. Уордигæй февзурдæнцæ нарти кадæнгити æнгæсдзийнæдтæ дæр.

Райсæн ирон æма кæсгон адæмти нарти кадæнгитæ. Иронау-нарти Батраз Хæмици фурт, кæсгонау – нарти Батрез Хымышы-фурт. Ацæ-Аше, Сатана-Сатаней (дууæ адæмемæ дæр æвдист цæуй уиндгун, æгъдаугин æма зундгин силгоймагæй, нарти адæми 'хсæн устур

кадæ æма æгъдау кæмæн ес, уæхæнæй). Созурухъо – Сосруко (аци ном æй кæсгон. Созур – ном, хъо-фурт, гъома, Созури фурт), Ацæмæз – Ашемез (дууæ адæмемæ дæр дæсни уадиндзæйцæгъдæг). Арæхцæу – Аракшу, Агундæ – Æкынде æма уотæ идарддæр.

Æмхузондзийнадæ ес ирон æма кæсгон нарти эпоси муггæгтæмæ дæр. Зæгъæн: иронау – Алæгатæ, кæсгонау – Алыг æма æндæртæ.

Иристони жма Кжсжги нарти каджнгити топонимикон жгъдаужй джр ес еухузондзийнждтж. Зжгъжн, Æргинаржги недзаманон мжсуг иронау хонжн Дзылат, кжсгон аджмон исфжлдистади ба – Жулат, Волгж дууж аджмемж джр хуннуй Идыл, Куырыпп – Куырыпп. Ес сжмж жнжуой джр берж жмхузон дзурдтж, ирон аджммж сжнж, кжсжгмж сано (нарти аджми ниужзтж, иржнттжмж ба 'й хонунцж ронг), дамугъа (тавро), пилуан-пилиуан жма уотж идардджр.

Уæхæн æмхузондзийнæдтæ ес ирон адæми, Хъæрæсей, Балхъари, Абхази, Мæхъæли, Цæцæни æма Кавкази æндæр адæмти нарти кадæнгити 'хсæн дæр. Æмхузондзийнæдтæ ес Кавкази адæмтæн сæ аргъæутти 'хсæн дæр, зæгъæн, дагестайнаг аргъау «Денгизон бæх» хъæбæр æнгæс æй аргъау «Æртæ æнсувæрей» хæццæ, кенæ ирон аргъау «Силгоймаг æма кæфхъундар» æма цæцæйнаг аргъау «Гъиггаг силгоймаг æма кæфхъундар»-и 'хсæн дæр...

Зӕгъун гъæуй, Цæгат Кавкази адæмти музыкалон фольклори 'хсæн дæр ке ес берæ æмхузондзийнæдтæ сæ мелодитæмæ гæсгæ дæр. Зæгъæн, кæсгон симди цагъд «Пшыхъаффæ» (æлдæртти кафт) хъæбæр æмхузон æй ирон «Ханти цагъд»-и хæццæ. Еци мелоди ес хъæрæсейаг æма балхъайраг адæмтæмæ дæр...

Дузæрдуггаг нæй, алли адæмæн дæр æ фольклор алли æгъдауæй дæр бундорæвæрæн ке адтæй, æ аййев литератури райгурунæн. Фæллойнæгæнгутæ сæ царди медæгæ мингай æнзти дæргъи æрæмбурд кодтонцæ лексикон гъæздугдзийнæдтæ, сæ аргъæутти, кадæнгити. Зарти исаразтонцæ тухгин жма жнхжст соржттж, се 'мбесæндти байвардтонцж сæ арф философи, сæ кадæнгитæн исаразтонцæ бæлвурд сюжеттæ жма композицитæ.

Устур уруссаг финсæг А.С. Пушкин хуарз лæдæрдтæй еци хъазар менеугутæ фольклори. Е, адæмон æмбесæндтæ æма, аргъæуттæмæ игъосгæй, сæрустурæй дзурдта: «Аргъау аргъау æй, фал не 'взагæн уруссаг аргъауи ци урух фадуæттæ ес, уæхæн ин æндæр рауæн нæййес. Æма ци парахат æй, арфгъудигин, цæйбæрцæ зунд ес нæ алли æмбесонди дæр! Ци сугъзæрийнæ 'й! Фал къохти не 'фтуйуй, нæ! Ци дессаг æнцæ аци аргъæуттæ! Алке дæр си æй кадæнгæ!»

Адамон исфалдистадан устур аргъ кодта номдзуд пролетарон финсæг А.М. Горький. Е советон паддзахади еугурцæдесон финсгути фиццаг съезди докладгæнгæй загъта: «Тæккæ арфдæр æма тæмæнтæ калга, аййевадон агъдауай жихжстдар хъайтарти типте исаразта фольклор. фæллойнæгæнæг адæми цъухæйдзоргæ исфæлдистадæ... Æз мæхе хатун хæлардзийнади унаффи хæццæ... Кавкази **жма Аст**жуккаг Азий минжвæрттæмæ: **жмбурд кжнетж уж фольклор, ахур ибжл** кæнетæ уæхе, исфæлдистадон æгъдауæй ибæл косетæ. Е берæ æрмæг ратдзæнæй сумахæн дæр æма махæн дæр, нæ Цæдеси поэтте ема прозаиктен...»

Ирон адæми нарти эпос, Даредзанти кадæнгитæ, гъæздуг аргъæуттæ, кадæнгитæ, таурæхътæ, æмбесæндтæ, зартæ æма фольклори иннæ хузтæ, фæллойнæгæнæг адæми цагъар цард, Уæрæсей раззагдæр литературæ æма революцион-демократон идеити бундорбæл исирæзтæй номдзуд поэт-революционер, æхсæнадон-политикон архайæг Хетæгкати Леуани фурт Къоста.

Фольклор ахургæнгæй Къоста арфдæр балæдæрдтæй Иристони фæллойнæгæнæг адæми мæгур цард, еци фольклори медес ин никки хъæбæрдæр федар кодта æма æхсиста æ революцион-демократон зундирахаст.

Аргъæуттæмæ æма кадæнгитæмæ игъосгай, Къоста дес кодта уони сюжетон æма композицион ирæзти дæснидзийнадæбæл, æ цæстити размæ фестиуонцæ сæ сæйраг архайгути хуæрзарæзт сорæттæ, æ зæрдæмæ хизтæнцæ æвзаги дæсни фæззелæнтæ æма ин гъæздугдæр кодтонцæ æ лексикæ.

Ирон кадæнгитæ, аргъæуттæ, æмбесæндтæ æма зартæ Къостай зæрдæ агайун байдæдтонцæ сауæнгæ æ сувæллони бонтæй фæстæмæ æма ку багъомбæл æй, уæд зелун байдæдта Иристонбæл æма игъуста дæсни фæндурдзæгъдгути кадæнгитæ æма зартæмæ.

Уой туххей ередойнаг каденгегенег Аксо е имисуйнетти Къостай туххей финсуй, зегъге, дан, Къоста Æредонме ку 'рцеуиде, уед енебаберег кенге не уиде Нихес ема балигъсте кениде, цемей ин ракодтайуонце ирон зарте, каденгите ема таурехъте.

Къоста е 'сфæлдистадон кусти адæмон таурæхътæ, кадæнгитæ, аргъæуттæ æма зартæй ке пайда кодта, уой æхуæдæг дæр дзурдта.

Къоста айдагъ игъосун нæ уарзта кадæнгитæ æма аргъæуттæмæ, фал сæ æмбурд дæр кодта. Е бæрæг æй æ дзиппидаргæ финсæн киунугæй дæр. Уæди рæстæги ирон музыкæбæл ка куста, еци композитортæ сæхе бахадтонцæ Къостамæ, ирон адæмон исфæлдистадæ хуарз ке зудта, уомæ гæсгæ, цæмæй син фæййагъаз кодтайдæ хуæздæр адæмон зартæ равзарунмæ, уонæн сæ мелоди раст рартасунмæ.

(Уодзæнæй ма).

№29, 2022 анз. 29 июль

На рагфидталти фадзахститай:

Камандар а бах радавтонца ама, дан, са фуданан загьта: «Аматтаг син фаууад, уаддар ибал еунаг цафхадай андар на адтай...»

Царди айджнж

№5. 2022 анз, 29 июль

3

ЦÆРИКЪАТИ Маирбег:

«НÆ ДУЙНЕ ГЪÆУАМА ÆНЦОЙНÆ КÆНА РÆСТАДÆБÆЛ!..»

Нæ уарзон Иристонæй алкæддæр сæрустур уомæй адтан, жма ж фжрнгун зжнхжбжл ке райгурдæнцæ æма исгъомбæл жнцж уоджй кждзос, лжгигъ**ж**д**ж**й ацъагъу**ж**гин, **ж**гъдау ема ефсармей енхест, цъухи дзурдей федауце ема ресугьд хъжбжр берж аджймжгутж. Сæ фидтæлти уодиконди хуæздæр менеугутæй фæххайгин уогæй, сæ арфиаг гъуддæгутæй Фидибæсти кадæ бæрзонддæр ка кодта æма кæнуй, уонæй еу **ж**й Ц**ж**рикъати Осм**ж**ни фурт Маирбег дæр, Цæгат Иристони адæмон хузæгæнæг, игъустгонд жхсжнадон архайжг.

Иристони дзилли цалдæр фæлтæремæй Цæрикъати Маирбеги ка нæ зонуй, уой дæр айдагъ аййевади архайгутæй нæ, фал хумæтæги адæмæй дæр, уæхæн, æвæдзи, ефстæгутæй уæлдай нæ разиндзæнæй – зонунцæ 'й куд курухон æма дзурддзæугæлæг, нæ кæстæртæн лæдæрдæма æхцæуæн ке зундамунд æй, уæхæн хестæр, куд нæ национ культури зингæдæр архайæг, æрайрæзти гъуддæгути агъазиауæй ка фескъуæлхтæй, уæхæн исфæлдистадон архайæг.

Цæрикъати Маирбег райгурдæй 1927 анзи 29 июли Чиколай. Æнтæстгинæй каст фæцæй Мæскуй аййевæдти институт 1952 анзи. Куста куд Уæрæсей æндæр рауæнти, уотæ нæхемæ Иристони дæр – бæрнон бунæтти, зæгъæн, нæ республики аййевадон Фонди директорæй, хузæгæнгути Цæдеси сæрдарæй. Æ сугъзæрийнæ къохтæй исфæлдиста аллихузон декоративон дзаумæуттæ, Устур Фидибæстон тугъди ка фæммард æй, еци бæгъатæртæн монументалон циртдзæвæнтæ, зæгъæн,

Къостайгъæуи, Мæздæги, æй, Иристон Уæрæсей хæццæ байеу кæнуни 200 анзей кадæн Дзæуæгигъæуи бæрæгастæу ци агъазиау скульптурон композици æвæрд æрцудæй, уой исаразгутæй еу. Аллихузон жанрти исфæлгонц кодта нæ адæми æскъуæлхт адæймæгути сорæттæ.

Нæ дзурддзæугæ хестæр, игъустгонд скульптор Цæрикъати Маирбегæн æ исфæлдистадон жма жхсжнадон баргъондзийнадæмæ гæсгæ дзиллон лæг уогæй, ахид рауайиде дзубанди кенге дзиллон хабархæссæг фæрæзнити минæвæртти хæццæ, уомæн **жма ци зжгъидж**, е уидж ахсгиаг æма гъæугæ. Уогæ айдагъ кæддер не - абони дер е уедиккон дзубандите енце, еригъосун кæмæ æнгъезуй æма си зунди хай райсун кæмæй æнгъезуй, уæхæн. Мах газети фæрстæбæл дæр рæстæгæй-рæстæгмæ фæззинниуонца Царикъати Маирбеги ужхжн жрмжгутж, жма уж сж еуей хæццæ абони зонгæ кæнæн. Æ рæстæги 'й бацæттæ кодта зундгонд журналист Тепсихъоти Зойæ (гъулæггагæн, абони не 'хсæн нæбал æй, фал е 'рмæги Маирбеги зæрдихатт уотæ æцæгей ке бавдиста, уоме гесге ба 'й нæуæгæй мухур кæнæн, раст запъгай, еуцайбарцадар аййивддзийнæдтæ имæ бахæсгæй).

- Маирбег, фиццагидæр республикон газет «Дигорæ» жма æ коллектив, æхсæнадон уацхæсгутæ æма газеткæсгути номæй дин зæрдиуагæй арфæ кæнун, нæ Иристони хуарздзийнадæбæл куд еузæрдиуонæй æма хъазауатонæй архайис, уой фæдбæл ци берæ агъазиау гъуддæгутæ аразис, уой туххæй. Æма мæ фиццаг фарст дæр уомæ гæсгæ мæнæ ауæхæн

ей: ду дехуедег феццардте ема церис кедзосзердей, егъдаугиней, емгаруарзоней. Куд деме кесуй, Маирбег, абони рестзердедзийнаде, хуерзегъдау адеймегутебел ахиддер исембелен ес еви, не фидтелте куд зегъиуонце, къох бадеттун дер кеме не 'нгъезуй, уехенттебел? Еузагъдей, не абони дзиллеме кесгей, ци аргъ ин искенисе?

 Кæмæ куд кæсуй, уобæл нæ дзордзæнæн. фал æз мæху-

жма рагон р**ж**ст**ж**гути д**ж**р куд адтæй, уотæ нур дæр не 'хсæн фулдæрæй-фулдæр хуæрзуод адæймæгутæ 'нцæ. Хуæрзгъæдæ уодигъæди еугур менеугутæй жнхжст аджймаг жрдзи исконди нæма рантæстæй. Адæймаг æ царди медæгæ архайгæ ку кæна, ести исаразунме ку тундза, уед ин кеми фелтерддзийнаде не фæффагæ кæнуй, кæми æнхæст не расагъес кенуй, ема редуйга дар ракануй, разиннуй име цидер аййепдзийнедте дæр. Фал е уотæ тæссаг нæй, æ рæдуд лæдæрунгъон ку уа, се исраст кенунбел ку архайа, жма ин хатир кжнун жнгъезуй, **ж** уодигъ**жди** хуарздзийн**ж**дт**ж** фулдер ку уонце е аййепдзийнæдтæй. Æркæсайтæ, фулдæр адемте се церенбонти фудевзаржнтж кодтонцж уомжн, жма уодигь жди хужрзеужгдзийнаджн фагæ аргъ ке нæ кодтонцæ æма уомей енхест ке не адтенце, мæнæ уруссагау куд фæззæгъунцæ, «дефицит нравственных достоинств», зæгъгæ, еци «незæй» сæйгæ ке адтæнцæ, е сæ нæ тухсун кодта. Дуйней цивилизаци хуæрзæрдæмæ рапарахат **ж**й уомжн, жма аджмтжн сж хуæрзгъæдæдзийнади менеугуте фулдер ке адтенце. Фал уой хæццæ ба цивилизаций раст ирæзт бустæги æнтæстгин уомæн на рауайида, ама ин къулумпите аразтонце адемен сехе уоди сахъатдзийнæдтæ, кæцитæн сæ бундор адтæнцæ кæрæфдзийнадæ, мулкбæл æгæр æхцулдзийнаде, ехсенадон-моралон фæткитæ нецæмæ даргæй, хе пайдадзийнæдтæ фæффулдæр кæнунбæл архайгæй, æхсæнадæн зæран ке хастонцæ, е сæмæ нимади дæр ке нæ адтæй, еци зундирахаст. Æма абони ба уотæ нæй? Еци еугур еминитæй æгæр не фессахъат ей не нуриккон **жхсжнадж джр?**

æдæг ба федарæй уотæ зæгъун,

Ужхжн уавжр ржстзжрдж дзилли куд нж тухсун кжндзжнжй, фал нж уждджр еуцжйбжрцжджр нифсгин кжнуй, аци фарстати фждбжл нж бжсти джр жма нж республики джр циджртж аржзт ке цжуй, е. Еци архайд гъжуама идарджр джр никки парахатджржй конд цжуа

еунæг социалон-экономикон фарста дæр хузæнонæй арæзт не 'рцæудзæнæй, æхсæнадæ уодварни гъуддагæй æнæнез æма цардгъон ку нæ уа, уæд. Ке зæрдæ ни нæ ресуй, фæстаг дæсгай жнэти джргъи зжранхжссжг хъамилей куд байдзаг ей не уодварни кæддæри рæсугъд æма уодæнцойнæ хæссæг дзæхæрадонæ, уомæ кæсгæй?!. Раст цума сансала бахуардтан, уой хузжн исерра ан, не фидтелте тухгин цамай адтанца ама цийфанди уæззау рæстæгути уæлахезон ке фæрци разинниуонцæ, уони, куд фæззæгъунцæ, куйгæлдзæнæй рагæлстан, нæ цæсти исæгадæ 'нцæ. Æма нæ еци фудзунддзийнадей ци рамулдтан? Æгириддер неци – е нæ, фал ма уой нæхебæл балæдæрдтан, уой фудæй нæху**ждтж нжхе ци жгудзжгдзийнждти** амæттаг бакодтан, уой. Хуарз **жма нур жржскъидтан.** Ф**ж**ззиндтей неме хуерзердеме **жийивддзийнждтж**, сж кеми цæун байдæдтонцæ нæ адæми моралон-этикон фæткитæ æма æгъдæуттæ, кæцити хуæрзгъæдæдзийнадæбæл адæмтæ кустонца бера-бера жности даргъи.

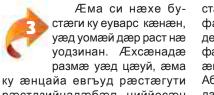
Мæн зæрдæмæ раздæр дæр на цудай, нигулайнаг цардиуагæмæ кадæртæ хицæ ке кодтонцæ, е. Е уомæ гæсгæ нæ адтæй, **жма еци уав**жрмж советон доги коммунистон идеологий цестингасей кастен. Сауенге уеддер **ж**й уидтон жма 'й лжджрдтжн, кæмæндæрти, исфæлдистадон интеллигенций ей дер ема хумæтæг адæмæй дæр, уæлдайдер ба «енехсаст» фесеведей кадæртæ уотæ хъæбæр кæмæ хица кодтонца, еци хорнигулайнаг цардиуага нин ацагалон ке 'й, на уоди ардзи махан пайда тала ке нæ исуадздзæнæй, уой. Хорнигулæни ци æма куд æй, уой жнхжст нж равзаргжй жй нжхецæн пахампарæн ке равзурстан, е нæмæ æгæр исахид æй евгъуд **жноси** кжрони жма нури жноси райдайæни...

Дзубанди дæр ибæл нæййес, иннæ паддзахæдти æма æндæр адæмтæмæ бафæнзуйнагæй ци райсæн, уæхæй берæ цидæртæ разиндзæнæй.

№29. 2022 анз. 29 июль

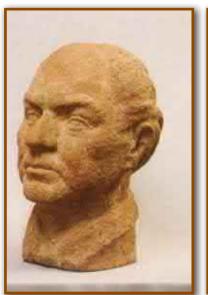

растдзийнадабал, циййесан е 'цæгдзийнадæ æнхæстæй ку лæдæра, лæмбунæг сæбæл расагъес кенгей ку пайда кена – фæнди еугурдуйнеуон, фæнди хе адеми – фелтерддзийнадей, æцæг уодигъæди хуарздзийнадæ раст ирæзунæн агъаз куд уонцæ. Культура жма традицита, жваедзи, еугур адæмтæн универсалон нæ уодзæнæнцæ. Алли адæм дæр æности дæргъи фæккосунцæ сехе царди феткеверд ема культурон хæзнатæбæл. Дуйне хуарз уомæй æй, æма айдагъ æвзагæй ке нæ хецæн кæнуй, фал ма хе царди зонундзийнадей дер. Еске цардиуаги фетките ема егъдеуттебел механикон **жгъдау**жй ниццжггаг ун пайдайаг ней, фал си, ку зегъун, цестæ æрдарун æнгъезуй еуæй-еу фæззелæнтæмæ, кæцитæ æвдесунцæ еугурадæмон хæзнатæ, фæгъгъæздугдæр кæндзæнæнцæ æндæр адæмти культурæ дæр. Абони дуйнейи нæййес, алцæмæй дæр æнхæст ка уа, уæхæн цивилизацигонд демократи, кæци æ хуæрзарæзт æгъдауæй пайдайаг уа бафæнзуйнаги хузи еугур адæмтæн дæр.

Уæдта ин уотæ уæн дæр нæййес. Уомæ гæсгæ ба пайдайагдæр уодзæнæй адæмæн жхе культурон традицитжбжл жнцайун, ржстжги размжцуди **жийивддзийнждтжмж** гжсгж са наужгдар кангай. Абони æхе цивилизацигонд демократи ка хонуй, уой хъозжнттж цжбжл дзорунце - серебаре ема хуæдбарæдзийнадæ - e, мæнмæ гæсгæ, æгæр бæрзонд æвæрд цæуй, куд æнæнез æхсæнади ирæзтæн гъæугæ мадзал, уомæн **жма еци дууж домжни аллихузон** политикон къуæрттæ айдагъдæр

ЦÆРИКЪАТИ Маирбег:

«НÆ ДУЙНЕ ГЪÆУАМА ÆНЦОЙНÆ КÆНА РÆСТАДÆБÆЛ!..»

сехецен пайдай хузи ледерунце. Ами гъеуама искоса хе багъеуай кенуни инстинкт зианхессег феззиндтити, адемен се уоди традицион хезнати цардгъондзийнаде ка къулумпи кенуй, уони нихме. Алли адемихаттен дер ахсгиаг ей ехе традиците, егъдеутте царди федардер кенун.

- Нæ бæсти граждæнтæ æндæр бæститæмæ, фæсарæнтæй ке кумæ бафæндуй, уордæмæ цæун ке байдæдтонцæ, уой фæдбæл ба ци зæгъдзæнæ?

- Аци фарстай туххæй дзоргей, кесун гъеуй, ка си цей туххей ранехстер уй фесарæнтæмæ. Уомæн æма си берæ жнай-жнойти фжззелжнтж раргом уй. Зæгъæн, уотид æндæр рауæнтæ фæууинуни зæрдтæй ка рабалци кенуй, уой туххей гъеуама ци зæгъон – уадзæ æма нæ адам фулдар зононца жндар паддзахæдти цардиуаги туххæй, фæууинонцæ дуйней цæмæдесаг рауæнтæ. Фал, зæгъæн, æндæр бæститæмæ цæрун æма косуни туххæй ку рандæ унцæ, уæд е ба **жнд**ер, вазуггиндер фарста ей. Уомæн æма ахид уотæ рауайуй, ема цубур рестеги фесте си берете феффестеме унце — уоми цардиуаге се зердеме ке не феццеуй, уой фудей, материалон егъдауей си царди уаверте хуездер уогей дер.

Абони нигулæн цивилизаци-

бæл хе бæттун позитивон процесс **ж**й, з**ж**гъг**ж**, хъжбжр зинтжй рахонæн ес. Уогæ ба нин ауæхæн гъуди туххæй дæр нæ сæризунди тъунсунце аллихузон мадзелтти фæрци, æма е ба лæгъузæрдæмæ зиннуй нæ цардиуаги хуæрзгъедедзийнадебел. Цемедесаг хабар е жй, жма хужрзгъждж царди ирæзтæн нихкъуæрд ке дæттунцæ сæ аллихузон рекламитæй паддзахадон телеуинунадæ, уæлдайдæр ба центрон каналтæ, кæцитæ парахат кæнунцæ берæ, бахъодикæнуйнаг ка 'й, уæхæн миутæ: кæрæдземæ карздзийнади æма тухæдзийнади цастингасай касун, аллихузон жнжгъдаудзийнадж жма гириззагдзийнæдтæ æстаун æма уотæ идарддæр.

Алке дæр ни лæдæруй, е æгъдауихæлд ке 'й, кæци моралон уагæй зиан хæссуй не 'хсæнадæн. Уой ба нæ нуриккон «зундамонгуте» хонунце демократон райарезт, дзурди серебаре, дзиллон хабархессег ферезнити хуедбаре. Телеуинунади ферци ихелд цеуй ехсенади цардиуаги уодварнон бундорте. Паддзахади бон ба ней, зегъис, еци фуддзийнаде райеуварс кенун? Егердер ма ей, фалехе уомей цемедер гесге райеуварс кодта...

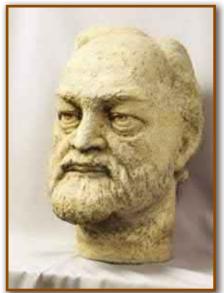
Æнгъæлдæн, е кæмæндæрти уæлиæутти бадæг æма мулкгинтей пайда ей. Циуавер пайдадзийнадæ райсæн ес уæхæн кинотей, кеци рауен евдист цæуй тухæ æма ихæлддзийнадæ, сæ сæйраг хъайтартæ кæмæн жнцж монстртж, терминатортж, ждзжсгжнттж жма «уарзондзийнади цагъартæ». Еци ихæлд миути фудæй æхсæнади, гъулæггагæн, æгæр рафедар æнцæ æнæгъдаудзийнада, абтрнон цастингас ехсенади раст феткеме. Адем кæрæдземæй æртæсунцæ, къу**жрттж** кжнунцж мулкитжмж гжсга, фулдарай-фулдар канунца давуни, ӕстъегъуни, маруни, гӕртæнттæ есуни æма æхсæнадæн жнджр зианхжссжг цаутж.

Зæгъæн ес, не 'хсæнадæ

На рагфидталти фадзахститай:

«Адаймаг ай растаги руга. Ема уой анхастай ку ладарида, уад еунаг адаймаг дар иннема а къох на исесида...»

уодиконди хуæрзгъæдæдзийнади фарстай лæмæгъдæргæнгæ цæуй, æхсæнади арфдæр ке кæнунцæ нæ ирæзгæ фæлтæрти нин бундзагъдгæнæг незтæ, гъома, алкоголизм, наркомани, хъахбайдзийнадæ. Кæд еци цаутæ нигулæйнаг рæсугъд цивилизаций мадзæлттæбæл банимайæн ес, уæд еци над раст рахонун æнгъезуй?

Абони нæ цардиуагæ, гъулæггагæн, уотæ 'й, æма еуетæ, гъома, еугурадæмон есбонадæмæ æ рæстæги жнæдæндтитæй ка байервазтæй æма ибæл æдзæсгонæй ка фæххæлæф кодта, етæ исхъаурæгиндæр æнцæ æма бохъцардæй цæрунцæ, фал уæхæн фадуат ке нæ фæцæй, етæ ба царди фæрæзнитæй æнæхай кæнунцæ, сæ царди уавæртæ хъæбæр æгудзæг æнцæ æма гъе уотемæй уæхери кæнунцæ...

- Маирбег, ама уахан уавар ци паддзахади исавзурдай, уой бон ай аккаг патриотон уагабал иразга фалтари исгъомбал канун?

– Ке зæгъун æй гъæуй, уæхæн жнжбон экономикон политикж ци бæсти ниффедар уа, уой бон нецихузи бауодзжнжй жнжнез, фжллойнævарзон æхсæнадæ исгъомбæл кæнун. Рагъуди кæнайтæ: е куд æй, ахургæнæг, наукон косæг, дохтир, культури архайæг, гъæууон хæдзаради кенæ промышленнон кустади къабази хумæтæг косæг дзиллæ сæ фæллойнæн есунцæ рæстæмбес чиновники миздей бере минкъийдæр. Хъæбæр берæ дзубандитæ бере жнати дергъи берге цеуй, ехсенади гъеуама социалон рестдзийнади принцип æвæрд æрцæуа **жмхузон** цард к**жнуни** тухх**ж**й. **Жма**? Ескæми æй уинетæ, еци – æнæуой раст – фæндæ æнхæстгонд цæуй?

Уæхæн уавæр æнæзингæ нæй

жмцардгъон аджми моралон-психологон зæрдирахастбæл. Æхсжнадж жгжрджр ма цардгъон миллионертæбæл æма æнæцардгъон мæгуртæбæл дех кæнун æй хъжбжр устур жнжрастдзийнадж. Материалон гъæздугдзийнæдтæ иуаруни гъуддаг ехсенади равзурун кодта цардæн зианхæссæг ка æй, уæхæн æнæдæнд загъд: «Ку нæ расайай, ужд на фаццардзана!..» Аци жнжджнд загъдмж гжсгж куд на рагъуди кæндзæнæ: нуртæкки кедæрти гъæздугдзийнадæн æ аргъ æгæр хъазар æма тæрегъæддаг ней - адеми ефсармеме гесге дер ема дини амунддзийнедтеме гесге дер кебелдер дехе пайдайжн гадзирахаттжй цжун тæрегъæд æй?

- Не 'хсæнади берæ фарстати фæдбæл фæззиндтæй хевæнддзийнадæ, æнæзакъон миутæ, ке ци фæндуй, уой кæнуй, сауæнгæ ма паддзахадон зæнхитæбæл дæр, кæми не 'мбæлуй, уоми бафеппайæн ес аллихузон арæзтæдтæ æма дæмæ еци гъуддаг ба куд кæсуй куд сахари кадгиндæр æма бундорондæр цæрæг?

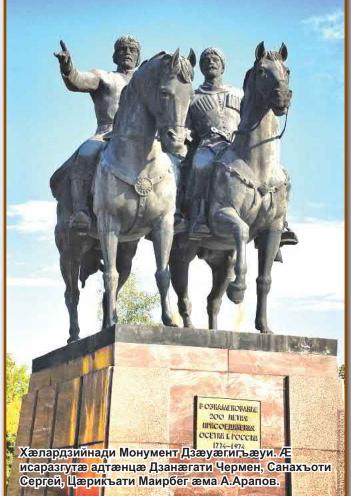
– Æцæгдзийнадæй, æхсæнади æгæр иситинг æй хевæндондзийнада, адарсгай ихалд цаунца паддзахадон акттж. Зжгъжн, куд балæдæрæн ес уой, æма нæ сæйраг сахари арæзтадон нормитæ æма фаткита ихалд ке цаунца? Бера рауæнти хевæндæ архитектурон арæзтæдтæ цæуй, ихæлд цæуй нæ алфамбулай эстетикон бакаст, уæлдайдæр ба нæ сахарæн æ тæккæ бæрæгастæу хаййи, кæций исконд нимад æй куд архитектурон циртдзæвæн æма æвæрд æй паддзахадон гъжуайкжнуйнади. Рацжуайтæ еци историон хаййи гъæунгти. **жркжсайтж** уоми хждзжрттж жма

жнджр объекттжмж, циуавжр «жййивддзийнждтж» син исаразтонцж? Фехалджй берж раужнти ж еумжйаг архитектурон бакаст.

Кена ба куд адзастонай райрæзтæнцæ, мæнæ элитон ке хонунца, еци хадзартта-галауанта? Уони фæззинд мæстмарæнæй уæлдай най, уоман ама граждантай беретæ цæрунцæ коммуналон уæтти, баракти, жмдзжржнти, «хрущевкити», кæмæндæрти ба, уой дæр берабийнонгинтай, ками царонца, е дæр нæййес, æма кедæр къумти рахауæ-бахауæ кæнунцæ. Дессаг ба е жй, жма элитон аржзтадж ке цæуй Дзæуæгигъæуи бæрæгаустæу хаййи тæккæ хуæздæр рауæнти, кæци нимад æй гъæуайгонд зонæбæл. Цума ке пайдайæн ихæлд **жрцуджнцж**, сахаржн ж историон жма архитектурон хжзнатжбжл нимад ка цудей, еци хедзертте? Аци фарстайæн гъæугæ дзуапп лæвæрд афойнадæбæл ку не 'рцæуа, уæд, ка 'й зонуй, еци азари амæттаг ма бауодзжнжнцж гъжуайкжнуйнаг хæдзæрттæй ма беретæ.

Мæн фæндуй, цæмæй гъæуай-гонд цæуонцæ нæ адæми уодварни хæзнатæ, куд арæзтади, уотæ фидтæлтиккон фæткитæ æма æгъдæуттæ, кæцитæ æвдесунцæ ирдæй нæ адæми уодиконд æма цардарæзти хиццагдзийнæдтæ.

Цæрикъати Маирбег æма Тепсихъоти Зойæ сæ еци дзубандий рæстæг ма берæ аллихузон фарстати фæдбæл фæдздзурдтонцæ. Ци гъудитæ си загъд
æрцудæй, етæ цæмæдесаг бæргæ 'нцæ абони дæр ма, фал нин
нуртæккæ фадуат нæййес уони
æнæгъæнæй ниммухур кæнунæн
– ка 'й зонуй, фæстæдæр ма нин
уодзæнæй уомæн дæр равгæ.

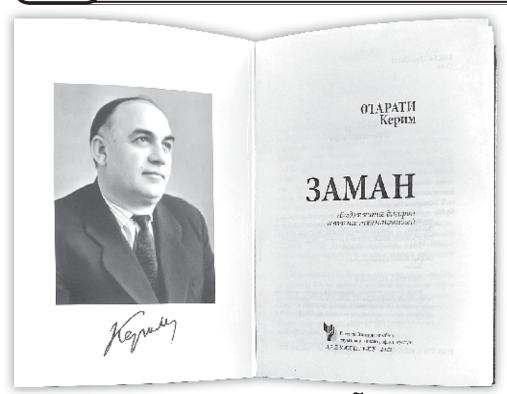

На рагфидталти фадзахститай:

«Енсуварта карадзема ку набал фаццаунца, уад ета карадземан ацагалон канунца...»

ДИГОРÆ

№29. 2022 анз. 29 июль

«АДЕН, ДАН, ЕНЦЕ ИРД АЙДЕНЕ, — ЗОНУНЦЕ, — КА РАСТ, ЕНЕРАСТ...»

Æрæги мухури рацудæй æссон литератури бундорæвæргутæй еу, Отарати Керим Сæрæмурзи фурти æмдзæвгити æмбурдгонд, дигорон æвзагмæ тæлмацгондæй. Киунугæ хуннуй «Заман» æма 'й исаразта, уæдта ин раздзурд дæр ниффинста зундгонд поэт, журнал «Ирæф»-и сæйраг редактор Скъодтати Эльбрус. Æма еци раздзурд абони мухур кæнæн, цæмæй уин зундгонд уонцæ Отарати Керими цард æма исфæлдистади хабæрттæ.

Æссон литератури бундорæвæргутæй еу - Отарати Керим Сæрæмурзи фурт райгурдæй 1912 анзи 3 майи Гюрхожани гъæуи – нури Кæсæг-Балхъари сахар Тырнаузи – зæнхкосæг бийнонти. Скъолай фæсте каст фæцæй педагогон училище 1934 анзи, уæдта Кæсæг-Балхъари университет 1963 анзи. Куста жссон жвзаги ахургæнæгæй скъолай, медицинон æма педагогон техникумти, Совпартскъолай, Уæлдæр коммунистон гъæууонхæдзарадон скъолай. Еци рестеги райдедта е литературон архайд дæр. Æ ирд æма хехуз искурдидиаде 'й ракодтонце уеди неуег литераторти фæлтæри рæнгъитæмæ. 1936-аг анзи ист жрцуджй ССР Цждеси финсгути Цæдесмæ... 1938-1941 æнзти адтей Кесег-Балхъари АССР-и финсгути Цæдеси правлений сæрдар.

Уждмж Устур Фидибжстон тугъд райдждта, жма Керим фиццаг бонти хебаржй рандж 'й фронтмж. Каст фжцжй жфсжддон-фестжг училище жма архайдта Брянски фронти роти политрукжй, сгаргути взводи командиржй уждта — жхсгути роти. 1943-аг анзи ужззау цжф фжцжй жма 'й ж тугъдон ихжстжй исужгъдж кодтонцж. Нальчикмж исжзджхгжй, идардджр ж куст кодта финцгути Цждеси правлений.

1944 анзи æ адæни хæццæ депортацигонд æрцудæй Киргизимæ. Уоми цардæй сахар Фрунзей. Нальчикмæ исæздахтæй 1956-аг анзи æма косун райдæдта литературон альманахи «Дружба»-йи. Еци-еу рæстæги ма кодта устур æхсæнадон куст дæр, адтæй сабурдзийнадæ гъæуай кæнуни республикон Комитети сæргълæууæг. Æ царди фæстагæнзти куста литературон консультантæй Кæсæг-Балхъари АССР-и финсгути Цæдеси правлений æригон авторти хæццæ.

Æ берæ исфæлдистадон æнзти дæргъи рауагъта инсæй киунугемæй фулдæр æссон æма уруссаг æвзæгтæбæл («Дороги», 1956; «Родная земля», 1960; «Годы и горы», 1966; «Моя утренняя звезда», 1969; «Дороги утра», 1972 æма æнд.).

Е 'сфæлдистади автор бавдиста, ци

рæстæги цардæй æхуæдæг, еци рæстæг, куд æй уидта, уотемæй. Эпикон мотивтæ зиннунцæ æ берæ киунугути. Поэт тугъди рæстæги æма фæстугъди хабæрттæ æвдесуй æ поэмити: «Вдали от тебя», рацудæй 1941-1942 æнзти, «Письмо к матери» – 1942, «Дороги» – 1950, «Белый башлык» – 1956.

Отарати Керим зундгонд жй, куд скъоладзаутæн ахурадон киунугути автор, уота дар. Адтай искурдиадагин тæлмацгæнæг, уруссаг æма фæсарæйнаг поэзий классиктей берети уадзевдзите раййивта ж мадджлон жссон жвзагмж. Керим ци устур æвæрæн бахаста æссон литература ема культури ирезтме уæдта Устур Фидибæстон тугъди æхе куд бæгъатæрæй равдиста, уонæн аккаг аргъгонд арцудай. Отарай-фурт а тугъдон ама фæллойнадон æскъуæлхтдзийнæдти туххей хуарзенхегонд ерцудей Феллойни Сурх Туруса жма Сурх Æстъалуй ордентжй берж майдантжй, лжвжрд ин жрцуджй Кесег-Балхъари Адемон поэти ном (1969), уæдта - Кæсæг-Балхъари АССР-и Республикон преми (1972).

Отарати Керимæн е 'мдзæвгитæ тæлмацгонд æрцудæнцæ берæ æндæр аджнихжттити жвзжгтжмж. Уруссаг **жвзагмж ин сж жййивтонцж Семен** Липкин, Дмитрий Голубков, Георгий Яропольский жма иннетж. Дигорон жвзагмж тæлмацгондæй ба æ киунугæ цæуй фиццаг хатт. Нæ синхон æнсувæрон адæни исфæлдистади хæццæ куд фулдæр зонгж ужн, уотж федарджр кжндзжней не лимендзийнаде дер. Уоме гæсгæ, аци киунуги рацуд ахсгиаг гъуддаг ей. Æнегурусхей ей банимайен ес нæ дууæ республикей культурон царди зингж цаубжл, кжрждземж ка фæххæстæгдæр кæна исфæлдистадон косгути æма хумæтæг поэзиуарзгути дууердиги дæр, уæхæнбæл. Æууæндæн, на республикити литератури классикти уадзимисте дер ахиддер телмацгонд цаудзананца на карадзей авзагтама жма уотемжй федарджр кжндзжнжнцж не 'сфæлдистадон бастдзийнæдтæ дæр.

Отарати Керим æ цардæй рахецæн æй 1974 анзи рухæни мæйи 13-аг бони, фал е 'сфæлдистадæ ба цæргæ байзадæй æ фæсте, æма рохс кæнуй киунугæкæсгути

Идарддæр ба уæ зонгæ кæнæн, Отарати Керими киунугæ «Заман»-мæ ци æмдзæвгитæ хаст æрцудæй, уонæй кæцидæрти хæциæ.

* * *

Кади нæ хъор кæнуй тæрсагæ, Уати нæ мæлуй уонæхсар. Лæг ка 'й, е мæлуй æдæуагæ, Тугъди будури æд æхсар. Мæлуй уоси цори тæрсагæ, Хуæргæй æ дæлфæдтæ, e'фсар, –

Еци загъд мæн нæй, фал – адæни. Æма æй уæхæн гъуди раст. Адæн, дан, æнцæ ирд айдæнæ, – Зонунцæ, – ка раст, æнæраст... 1943

* * +

Алцидæр ми баистонцæ, Бакодтон мæ цард дæр харз. Дæу имисун мæ фурт хъонццæй – О ме 'нкъард зар, мæ Кавказ! 1945

«Байзаджй идарди джужн дж ингжн»

Байзадæй идарди дæуæн дæ ингæн, Уоми Фидизæнхæн – æ хæццæ Байзадæй мæ алци – фур «гаффет» ниддæн,

Бурдæн 'ма адæни æнхæцци.

Идарди байзадей деуен де инген, – Хорварсбел, къейдорти ехсен. Деуен де хеуентте, къабезте минтей, Дуйнебел енце редзехсен.

Байзадей идарди деуен де инген, Маргъи салд астъонау – къесер. Бахснадтон ме къохте 'нсуверте, фидей, – Зин бони рацан мах нехстер...

Идарди байзаджй джужн дж ингжн, Фждтж 'ймж къахнадбжл нжййес. Зжрдж дин байвардтон, – фжстугъд ке зиндзжн,

Мæнæ дæн, æгас, æнæнез...

Байзадæй идарди дæуæн дæ ингæн, Над имæ рагæй нæй бæрæг. Дæлзæнхæ змæлун нæй сæ бон дæ зинтæн. –

Жлхъивд æрцудæнцæ мæрæй.

Байзадæй идарди дæуæн дæ ингæн, Мæ уоди æмбес дæр уоми 'й, Æхсæйвон тар мегъи уæлмæрдти нидæн Кæуй дин, кæнуй дин соми.

Байзадей идарди деуен де инген, Хонуй уолефунме мен дер. Æдзох, мегургорау, ме'ндарг талингей Деуме феццеуй цемендер.

Байзадæй идарди дæуæн дæ ингæн, Фал æй мæ аууон æдзæллаг, – Адæни ухери кæцийæн зин нæ 'й, – Байхуæруй еци зин фæндаг. 1946

«Нигулжг хормж кжсгжй»

Нигулæг сахирд хормæ нæтгæй, Мах фæрсæн, – кæд ма нæ байаздзæй? Хъаурæ есæн дортæбæл хæтгæй, Пурх нæдтæбæл «лæсæн» дзиназгæй.

Нæ 'й Меккæмæ нæ цуд хе туххæй, Нæ агорæн сугъзæр, дзæнхъа дор. Нæ нæ гъæуй кадæ, фал судæй Куд нæ рамæлæн, – ан уой агор.

Мах дуйнебæл соруй нæ бæллах, Синдзи сифæ хуæрдæ æнгъæлæн, Бакъуæрæн донзонугæй цæф къах, Нади руги фæстаг нифс гæлдзæн.

Кæмæн фæууй æ нифс – цæстисуг, Е фæснадмæ хауй «куресæй». Æгæстæ ба кæнунцæ сæ цуд, Баæмбæрзгæй марди æзмесæй.

Хуцаубæл ма 'й нæ нифс æрмæстдæр, Мах хæтæн, мæгур зартæ кæнгæй. Нæ фæсте берæ уадзæн уæддæр Æнæном циртитæ, нигæнгæй.

Уонæбæл нæ никкæудзæй мадæ, Фурт æ цирт куд иссера фидæн? Æнæдзуапп – фæдони фарст: «Ка дæ?» Æстæгдар нæ зæгъдзæй: «Ами дæн!»

О, махей нур енце фур идард, Не се гъеуй евгъуд 'ма исон. Не се гъеуй неке, уелецард. Хелар зенхе – фусун еносон. ...Æрсекодта сабур... 1947

Уаруй мет

Ду байзадтæ идард... Уаруй мет... Уорс гъæццол æнбæрзуй зæнхи уатбæл. И фæснад киргизаг гъæу – Кегет , Æфцæгутæ, будур дæумæ-надбæл.

Фæццæун мегъти фæдбæл æз дæр, Рауинун метиуард Баксангоми, Хонхи рагъæй уорс мегътæ бундæр Нирраст æнцæ Тызылмæ айфонмæ.

Фæццæун мегъи фæдбæл æз дæр, Тагъд кæнун тъæпæнгæсгæ Канжалмæ, Фал ласæг бæх фесхуайуй æгæр, Æма æз мæстæйдзагæй фегъал ун.

Æвгъау мин цæмæн кæнис, уæрдун, Адгин усмæ – евгъуд æримисун? Нæ мин уарзуй дæ цæстæ хуæрзфун. Бæх æсхуайун, ласæг, ибилис æй.

Неци дзоруй и лæг, нигъгъос æй, Раст, цума, мæ уайдзæф æппун неци 'й. Ци 'й уомæн? Æ гъар къæси къосæй Е нуртæккæ цумдзæй къæпу месин.

Ду байзадтæ идард... Уаруй мет... Уорс гъæццол æмбæрзуй зæнхи уатбæл. Надуордæг – киргизаг гъæу Кегет, Æфцæгутæ, будур, дæумæ-надбæл. 1950

Нифс

Æз мæ фуни уинун нæхе гъæу, Уагъд уæлмæрдтæ мæ зæрди 'фтауй, Фатау мæ ниццæвуй æнæвгъау, 'Ма зæнхæмæ мæ уод æрхауй.

Фал гъæуй уомæй дæр мæ боз ун, – Ке нæ кæнуй зæрдæй мæ гъæу цох. Адзал мæмæ гъузуй 'ма косуй, – Куд ми фæууа мæ гъæу мæрдиронх.

Фал ма ес нифс мæнмæ, 'ма цæрун, Бахауй æнæнифс ба донмæ. Ке бон æй рохс бонбæл æууæндун, – Æ фæндон æрцæуй, гъе, уомæн. 1950

«Ду зарау цæрис мæ зæрди»

Нæ уарзун зуймон изæртæ, – Сæумæмæ фæууй мæ каст. Ду зарау цæрис мæ зæрди, Ду – мæ цийнæ 'ма мæ маст.

Мæ амонд уинун дæу хæццæ, – Æгъатир тугъд – нифсесæн, Фал тохмæ цæун дæ фæрци, Цæфти ностæ – æвдесæн!

ДИГОРÆ

№29. 2022 анз. 29 июль

На рагфидталти фадзахститай:

«Æз муди хæццæ хуарз дæн,– загъта болгæ. «Лæгъуз смаггæнагæ, æз æнæ дæуæй дæр хуарз дæн!..» – загъта муд...»

Царди айджнж

№5. 2022 анз, 29 июль

7

Цæттæ дæн, – гæлдзун фæдести Мæхе бабæй дæу туххæн. Бамæхезæ, – Уæлахез дин Æрхæсдзæнæн мæ тухæй.

Уобæл æууæндгæй, байзадтæн Нури уæнгæ æгасæй. Цæргæсон цард хуарз адтайдæ, – Зæнхон фудтæй æдас æй.

Е й 'астъони сабур хусдзей, – Æз карз тохи ку мелон, Арв е серти ку рахессуй, – Ду феууини си мен уод.

Мæ уарзон зæнхæ! Зумæги Æй æхсæвæ даргъ, анзау. Ду зарау цæрис мæ зæрди, Уо ме 'сцудмæ æнгъæлдзау... 1952

* * 1

Ду ма ко! Корун, ма ко! Нигæнис мæ уодæгасæй. Над дзоруй мæмæ: «Рацо!»-Дæумæ ледзун æнæлазæй.

Дæуæй хуæздæр мин дзæбæх Неке искæндзæй мæ цæфтæ. Ду – мæ ниви ирд æртæх, Царди киунугæн – æ тъæфтæ.

Æхсæвгай æрхун кæнун, – Куд хицæ кæнун мæйæмæ! Бамæхезæ, – фæттæхун, Мæ зæрдæ мин нæбал цæвæ... 1942

Дж хжицж цудтжн, аджн

Уæззау рæстæг, уæззау зинбон, гурусхи, Кусти кенæ тугъдон надбæл цæугæй. Дæ зунд уидæ алкæддæр мæ ирисхъæ, Дæ хъаурæбæл федарæй æууæндгæй.

Мæ цæугæ цард нæ уидæ кæд хиццаг, Судтæн мети, уардта мæбæл къæвда. Уæддæр де 'ууæнкæ дардтон куд мицъа, Куд зæрдæн тæккæ адгиндæр хæзна.

Уæззау тохти, адзал уингæй, ме 'вæрци. Зинтæ æма мæститæн кæд бухстдæн. Уæд е адтæй, дзиллæ,

æрмæст дæу фæрци, Дæ хæццæ æз æмдзогæнгæ цудтæн. **1943**

* * *

Нæ дæн гъæстаг, арази мæ хъисмæтæй, Æ берæ хуæрзтæй хайгин æй мæ уод. Уидтон арæх зæрийни скаст сæумити, Нæй ми иронх тугъдон фæтти æскъот.

Кæми ирд бон, кæми мегъæн æ цази Худта мæ e, æвзаргæй мин фæндаг. Кæми тухстдæн, кæми – амонд мæ рази, Кæми нивгун, кæми цардæн – тæссаг.

Мæ цийнæбæл ниллæг ин æрковинæ, Хеуонау мæ æ маст дæр æндавта. Æз уой фæрци мæ надæй нæ кеуинæ, Æ хуарз, æ раст мæ стъалуйау тавта.

Цæрæн нæ, фал уолæвд дæр кæми на 'дтæй, Уоми мах ба федар æд нифс лæудтан. Цирен цъæхæй ци растбæл æрцæйбадтæй, Уой арти 'взагæй къохтæй истудтан.

Н ϖ д ϖ н гъ ϖ стаг, арази – м ϖ хъисм ϖ т ϖ й, Æ бер ϖ ху ϖ рэт ϖ й хайгин ϖ й м ϖ уод.

Уидтон арех зерийни скаст сеумити, Нема 'й иронх тугъдон фетти ескъот... 1960

* * *

Куддæр биццеу Дуйней рохс фæууина, Æгас дуйне ку 'рæстæфа е 'гурди. Фиццагидæр уæд сдзордзæнæй: «Æна!» Фиццагидæр агордзæй уой е 'сдзурди.

Знаги нихмæ тохи карз хуæцгæй, Мæрдон мегъи хъурдохæн ку кæна. Уæддæр дзордзæй æ сау тоги мæцгæй: «Мæлун! Мæлун! Кæми дæ, кæ, – Æна!» 1961

Салдати дзурд

Раст цума сау хъуæцæн æ хевастæй Зин уалдзæги, уæддæр хе уагæй, Цума сувеллон феййервазтей, -Зæнхи къоре байстан хелагæй. Бауæр ба æхст цæфтæй нинносон æй, Асдзæгъдуй, медæхсæвтæ, додуй. Æ рист евгъуд, тузмæг æносонæй Салдатæн æ тухст бауæр содзуй. Медæхсæвæ арæх фæссонт уогæй, На на уадзгай фуд фунта жнцад. Мах зæнхæ фæгъгъæстан нæ сау тогæй, Дуйнебæл цæмæй уа сабур цард. Фæффæндуй нæ хъæбæр уомæ гæсгæ, Цæмæй æрттева сæуæртæх. Цæмæй, заргæй сауцъеу бæрзгун мæскъæй,

Барохс уа лæги зæрдæ дзæбæх. Хæссæн нæ дзурдæн æ тузмæги Нæ байсæвд тугъдонти цæсгон. Ес уоми æвæрд хумæтæги Уоститæ, мадтæлти фæндон. Хæссуй уой æ хæццæ федæнмæ Фæстугъд рагъонбæлгонд фæлтæр. Уоми исигъусуй æстæнмæ Рагуалдзæг

цъжх тауи сос гъжр! Джлзжнхж фжуужнтж жд рестж, Тогмонджгти ном – иронхуат. Тугъдмж ка фжсседуй – оркестржн Мжбжл ужд нж царди бунат. 1962

Хъурройти зар

Фæззæг, – хъурройти фæттæхæн, Сæ хецæнбæл кæнгæй, заргутæ. Тæлфгæ цæнгтау ба сæ базуртæ, Фæстаг хуæрзбон, зæгъгæй, зæнхæн.

Нифс æрæздæхдзæнæй нæуæг, Ратдзæй базуртæн федар тухæ.

Уазал Уруси арви цъжхи Дардзжй сж фезмжлдж бжржг.

Нæййес де 'ной цæрæнтæ, Нифс!

Нæ уæззау тугъди лæгдзийнадæн. Нæ идард надбæл амондадæн, Мæргътæн дæр хъарæ ду дæттис... 1966

Дуйне

Берæ æнцæ, дуйне, дæ фæндæгтæ, Цæмæй уа лæг амондгун алкæд. Фал дæ еци амондмæ колдуæрттæ Фулдæремæн æнцæ сахæхгæд.

Дæ зæнхæн æ фулдæр хай сæ къохи Бакодтонцæ тогцъиртæ сæхе. Мæгуртæн ба, цæргæй, сæ зелдохи Æрбадæн бунат дæр ма нæййе.

Амондмæ над идард, зинвæндаг æй, Ци фæууа мæгур лæг, зæгъай, нур. Уоми ба кард, топпæхст – æмидзаг æй, Лæги цард ба усмæ 'й æдеугур.

Мин зинемæй дæр лæг нæ барездзæй, Æ къахæй ниссæтдзæй ехи сæр. Мин комей сæрти дæр рацæйхездзæй, – Рæстцардæй ку цæра æрмæстдæр.

Пе 'мдогон

Ка рарвиста жнцойнж царди бонтж, — Мж дзурд нж йжй нуртжккж уонжбжл. Ка сджсни жй цжрунмж фур жнцонтжй, — Ка 'рбадуй, ка, агъаззаг хунтжбжл.

Ка хъихъхъитæ кæнидæ трибунæй, Ка лæудтæй дзубандитæй гъуддæгтæмæ цæттæй.

Ци нæ рандæй тугъдмæ, ци рæуонæй, Æрбадтæй гъар бунати, гъæйттæй. Æ дзурд ин гъе нур дæр игъосетæ: Аразта хуарз гъуддæгтæ, цума... Зæгъуй; æвзурстан устур зинтæ... Æ дзухбæл æвæргæ æй къума!

Хуарзæй ке кой кæндзæн нуртæккæ, – Фарни дзурд ци игъуса уомæ. Ка рараст æй карз тугъдмæ уайтæккæ, Уомæй ба æ цард исуæлдай æй, цума?

Æ рæбунти и фæттæ тахтæнцæ цъуз-гæнгæ, Цæф уогæй æй дохтурти æнхус куд гъудæй. Басудæй, мæгурæг, и уазали æ зæнгæ. Размæ ма гъе уæддæр реуæмбæрцæ цудæй. Сæйгæ уогæй, кенæ ба фур уæгæй дæр, Фудголæн æ сау зæрди уагъта устур тас. Бахауидæ размæ, истадæй нæуæгæй дæр ' Ма цудæй кæдзосгæнгæ æзнæгтæй æ раз.

Уæдæй нурмæ, гъай-гъай, рацудæй берæ бæнттæ,

Уæддæр æй æз арæх боззагæй имисун. Тугъдон æй, гъо фал нæ домуй гæлæ мæнттæ.

Косуй хуæдæфсæрмæй æнæ хъип, æнæ сун.

Цæруй рæстагонæй, нæ уарзуй æсхъæл дзорæ.

Ей жд кадж,жд жгъдау, жд жфсар. Иннетжй игъауги, ужлдай нж агоруй. Нж хжссуй нецжмжти ж сжр. Дессаги зжнхон лжг жй ме 'мдогон. Е аккаг дзурдтж мин, жцжгжй, зин ержн. Алли алцжмжй жнхжст уогжй, Зжгъуйнжгтж ма йбжл хъжбжр берж.

Кæдзос тог, курхон лæг, фур мадзора, – Æй алли каритæн дæр дæнцаг. Етæ нин – зин ерæн, зин агорæн. Уæхæнттæй исфедауй нæ цард. 1949

Фжнджгтж

Фæндæгтæ, азæлæн фæндæгтæ... Адтæй мæ балци æгæр даргъ. Фæндæгтæ, царди зин фæндæгтæ, – Æгæр уæззау адтæй уæ уаргъ. Туххæй хастон уæ, гъе уæддæр Некæд ниррæгустон сумах. Уидтон додой бæнттæ, уидтон, Уæддæр адтайтæ мин зинаргъ.

Сумах.салдати зин фæндæгтæ, – Хæнхул цъимаратæ, гъæдтæ. Мæ бауæрбæл, мæ царди зин фæндæгтæй, – Бæрæг, – тангъа 'вæрдау фæддæ. Еци фæндæгтæбæл уидтон Æвуд лигъдонти мæгурбон. Кадæр тилдта си æ дивил, Ка ба – мадæйирдау игон.

Салдати зинхæссæн фæндæгтæ, – Адтæй уæ бони рохс минæг. Размæ худтонцæ нæ фæндæгтæ, – Кодтан тугъди арти кунæг. Н 'адтæй æййевæн нæ фæндæн, – Тагъддæр æзнаги ниссæттæн! Дæмдта нæ тохи дæгæрна, Уæддæр нæ мæрдтæ нигæдтан.

Фæндæгтæ, азæлæн фæндæгтæ... Кæсис алли 'рдæмæ, æма, – Боззаг гъуддæгтæ-цæуйнæгтæ. Уинис сæ, фун уинис, цума. Скалдæй æрвгæрони сурх рохс, Тæмæн дæ зæрдæбæл бамбалдæй. Кæсис, – хорнигулæн-кæдзос, Æма сосæ муртæн ба 'мбал дæ.

Уадзæ, и æнзтæ евгъуйæнтæ, – Хинцун мæ хъаурæ ма мæ зунд. Идард фæндæгтæ мæ сайæнтæ, – Æнхæст кæндзæнæн æз мæ дзурд. Есæн зæнхи хъанзæй ирæз, Есæн æ хъаури цъирт, æ алци. Цæудзæн зæрди фæндонбæл æз, – Хæсдзæн изæлттæбæл мæ балци.

Оххай, æвзонг æнзтæ фæцæнцæ! Сæ раздахун мæ бон ку нæ 'й.

Æма зæри бонтæ рæхцунцæ Нихæси дорбæл æрхунæй. Гъæйдæ, зæгъон уин æй æргом; Æвзонг ку уайнæ ма дæс хатти, Уæддæр нæ раздахдзæн ме 'ргом, Æнцад не 'рбаддзæн еу бунати!

№29. 2022 анз. 29 июль

ДЗИЛЛИТИ ФАРНЕН — СЕ ХУМГЕНДИ БЕРКАД!..

Нæ номдзуд Къостай цуппаринсæй анзей юбилей бæрæггонд цудæй 1939 анзи. Æма уой фæдбæл арæзт кадгин мадзæлтти нæ бæсти алли рауæнтæй æрбацæуæг иуазгути хæццæ архайдтонцæ Дагестани минæвæрттæ дæр, сæ сæргъи сæ разагъди лæгтæй еу, сæ адæмон поэт Гамзат Цадаса дæр. Исæмбалдæй нæмæ æ дессаг лæвæртти хæццæ – Къостай туххæй номерæн æмдзæвгити хæццæ. Уотæ си финста:

Уый — дыргътем зилег байтаман, Дзиплейы зерде — йе хуымгенд, Бире тала дзы ныссагьта, -Бире белесте ерзад. Цас рестег-заманте атахт! Иу белас дер дзы не бахуыскъ: Дзыплеты зердетен, зонден У се диссаг дыргъ беркад!

Гамзат Цадасай хузæн æ фурт, Дагестани адæмон поэт Расул Гамзатовмæ дæр Къоста устур цæстиварди адтæй: «Хетæгкати Къоста æй Кавкази поэзий уæлиауæй-уæлиаудæр бæрзæндæ. Æ бæрзонддзийнадæ ба, адæмæн æнцон зæрдæмæйесгæ æма хæстæг ке 'й, уомæй æй. Уой рист æма цийнæ лæдæрд, æмзæл, еууагон æнцæ алли адæймаги хæццæ дæр, уомæн æма Хетæгкати Къоста æй æ адæми бартæ æма тундзундзийнæдтæ æргомгæнæг. Мах, Кавкази адæмтæ, айдагъ ирæнттæ нæ, сæрустур ан æма нæ зæрдити гъæуай кæнæн Иристони цитгин фурти туххæй гъудæг...»

Зæгъун гъæуй уой дæр, æма Расул Гамзатовæн æ исфæлдистадон æскъуæлхтдзийнæдтæ æма адæмти 'хсæн хæлардзийнади рахастдзийнæдтæ федар кæнуни сæрбæлтау агъазиау архайди фæдбæл 2003 анзи аккагонд æрцудæй Цæгат Иристони Хетæгкати Къостай номбæл Паддзахадон преми.

Лæдæрд æй, сæ уæлзæнхон царди Гамзат Цадаса æма æ фуртæн равгæ кæми адтайдæ Къостай хæццæ фембæлунмæ, фал нур ба уæддæр Расул æма Къоста æмвæрстæ уодзæнæнцæ æностæмæ – æрæги Мæздæги байгон æй финсгути Аллейæ æма уоми æвæрд æрцудæнцæ сæ бюститæ.

Се 'мвæрстæ ба си æвæрд æрцудæнцæ цалдæр номдзуд финсæгей – Гурджибети Блашкай, Александр Пушкини, Александр Грибоедови, Лев Толстойи — бюстите дер. Мездети ауехен Аллейе исаразуни туххей рагей цудей дзубанди — аци сахар ености дергъи ахид баберег кениуонце уруссаг, инне адемихеттити ема нехе национ литератури классикте. Ете се исфелдистади евдистонце кавказаг адемти цардарезт, се 'гъдеутте, се уодиконд ема бере ендер цемедесагдзийнедте.

Мæздæги туххæй фиццаг финста æ фæндаггони финстæгути дипломат æма финсæг Александр Грибоедов - аци искурдиадæгин дипломат æма финсæг Кавкази зæнхæбæл æрфестæг æй 1818 анзи октябри. Æ над цудæй Мæздæгæй Дзæуæгигъæубæл Тифлиси уæнгæ æма идарддер. Æ балций рестеги е зерди байзадæнцæ Кавкази æрдзæ æма æ цæргутæ. Е хуарз зæрдæ дардта Кавкази цæрæг хуæнхаг адæммæ, худта сæ «сæребарæ æма сæрустур» адæм. Еци уарзондзийнадæ 'й æркодта Санайи хонхи рабунма, Терк ама Курайи дантти билгæрæнттæмæ. Александр Грибоедов бæлдтæй уруссаг æма Кавкази еугур адæмти 'хсæн сабур æма лимæн цард куд æрфедар ya, ey æнсувæрон бийнонтæй сæ

карни хабæрттæ æмвæндæ-æмзæрдæй куд аразонцæ, уомæ.

Уруссаг литературон æвзаги бундорæвæрæг Александр Пушкини Кавказ уоййасæбæл исцæмæдес кодта, æма уомæ гæсгæ финст æрцудæнцæ æ берæ кавказаг уадзимистæ, зæгъæн, æ зундгонд поэмæ «Кавказский пленник».

Устур финсæг æма гуманист Лев Толстой, паддзахи афицери ихæстæ Кавкази æнхæстгæнгæй, ниффинста, æхуæдæг æвдесæн кæмæн адтæй, еци цаути бундорбæл æ зундгонд уадзимистæ – «Казаки», «Хаджи-Мурат», «Кавказский пленник».

Не 'мзæнхон станицæ Ново-Осетинскаяйæй рацæугæ тугъдон æма поэт Гурджибети Блашка берæ хуæрзти бацудæй Фидибæстæн, нæ адæмæн. Гурджибейфурт, штабс-капитани цини уогæй бархеуонæй 1904 анзи рандæй уруссаг-япойнаг тугъдмæ. Æма си бæгъатæрæй фæммард æй. Куд тугъдон лæг æма адæймаг, уотæ ин цæйбæрцæбæл бæрзонд кадæ адтæй, уомæн æвдесæн æй е дæр, æма ин æ мард идард Маньчжурийæй исластонцæ æ райгурæн гъæумæ æма 'й ами байвардтонцæ, устур цитгин æгъдæуттæ ин исаразгæй.

Гурджибети Блашкай агъазиау æскъуæлхдзийнадæ ба ма е æй, æма иссæй дигорон литературон æвзаги бундорæвæрæг.

Блашкай ном иронх най фалтартай-фалтарма. Е райгуран гъауи уалмардти а цирт еудадзуг гъудгонд цауй. Гъауи ци хадзари цардай, е нуртакка цалцаггонд цауй, исараздзананца си музей.

Еци еугур хабæрттæ нимайгæй, куд нæ гъудæй Мæздæги финсгути Аллейæ исаразун. Уомæ гæсгæ еци арфиаг гъуддаг исаразун æхемæ райста «Устур Нихæс»-и Мæздæги райони хайади сæрдар Гуцати Фридон. Ихæс æхемæ райгæсæй, хъæбæр федауцæй æй кæрæй-кæронмæ исæнхæст кодта.

Æма æрæги, 15 июли еци Аллейæ Мæздæги бæрæгастæу рауæни цитгин уавæри игонгонд æрцудæй. Уой фæдбæл уордæмæ æрæмбурд æнцæ берæ иуазгутæ алли рауæнтæй. Мæздæггæгтæ зæрдиагæй исæмбалдæнцæ Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Хецауади минæвæрттæбæл, Дагестани, Кæсæг-Балхъари, Мæхъæли, Краснодари æма Стъараполи крайти зундгонд хузæгæнгутæбæл, финсгутæбæл, журналисттæбæл, Мæскуй, Иркутски, Волгогради, Воронежи ирон диаспорити минæвæрттæбæл.

Мæздæги райони сæргълæууæг Гугити Геннади жма Мжзджги райони администраций сæргълæууæг Олег Яровой иуазгути зæрдиагæй исбоц кодтонцæ, базонге се кодтонце неуег зердебелдаржн бунати хжицж. Аллейж исаразгутжн. фиццагидер ба Гуцати Фридонен зердиаг арфите ракодтонце Республике Цегат Иристони Хецауади Сæрдари фиццаг хуæдаййева Ангъузарти Мурат, республики «Устур Нихæс»-и Координацион совети сæрдар Еналдити Хъазбег, нæ республики раздæри Сæргълæууæг Битарти Вячеслав, Дагестани финсгути Цæдеси правлений сæрдар, авайраг поэт Магомед Ахмедов, республики национ политика жма жндагон бастдзийнждти фждбжл министр Бæгъиати Алан...

Аци мадзал уæлдай цийнаг ба иссæй дагестайнаг иуазгутæн, уомæн æма синхаг республикитæй бал нерæнгæ Расул Гамзатовæн фиццагидæр Цæгат Иристони искодтонцæ уæхæн устур кадæ сæ разагъди æмзæнхонæн, Мæздæги ин финсгути Аллейи сæрмагондæй бюст ниввæргæй.

... Бæрæгбон рацудæй дессаги рæсугъд æма федауцæй. Æцæг ма уой дæр зæгъун гъæуй, æма адæм цийнæ ку кодтонцæ, уæд се 'хсæн ба еу адæймаг адтæй хъæбæр тухстхуз – е адтæй аци бюститæ исфæлдесæг, зундгонд скульптор Дзукъати Никъала. Æ тухст ба е адтæй æма ин æ кустæн айдагъ е 'мкосгутæ нæ, фал бæрæгбонмæ æрбацæуæг дзиллæ куд исаргъ кæндзæнæнцæ, уобæл.

